

Oznanila.

Za navadno dvestopno versto se plačuje: 5 kr., ktera se enkrat 8 kr., ktera se dvakrat, 10 kr., ktera se trikrat natiskuje; več pismenke plačujejo po prostoru.

Za vsak list mora biti kolek (štampelj) za 30 kr.

Rokopisi se ne vračajo.

V sredo in saboto

izhaja in velja:

Za celo leto . . . 6 for. 20 kr.
 „ pol leta . . . 3 „ 30 „
 „ četert leta . . . 1 „ 70 „
 „ mesec . . . — „ 60 „

Po pošti:

Za celo leto . . . 7 for. 50 kr.
 „ pol leta . . . 3 „ 80 „
 „ četert leta . . . 1 „ 70 „
 „ mesec . . . — „ 60 „

SLOVENEK.

„Živi, živi duh slovenski, bodi živ na veke!“

Nar. pesem.

St. 1.

V Celovcu v sredo 3. januarja 1866.

Tečaj II.

Dobro došlo leto 1866!

Novo leto je! Iz tisoč in tisoč stiskanih serc se vzdiguje danes beseda in želja: Oh da bi bilo novo leto srečno in veselo! Tudi „Slovenec“ tega iz vse svoje duše želi in vse, ki jim v novem letu prvi njegov list v roke pride, serčno in bratovsko pozdravlja: Bog Vam daj veselo in srečno novo leto! In res kaže se, da bode v prihodnjem letu precej bolje; že v drugi polovici minulega leta 1865 se je kolo zasukalo na bolje, in — če Bog da in sreča junška! — bode čedalje bolje!

Kaj pa pričakujemo, česa si želimo od novega mladega leta?

„Slovenec“ je časnik političen in govori samo o tem, kaj pričakujemo in česa si želimo v političnih zadevah. Pričakujemo torej od novega leta:

Da nam prinese narodne naše pravice. Kar mi Slovenci zastran narodnih reči iščemo, prava malenkost je, nobene zmešnjave ne napravljajo in nikomur nobene krivice ne dela. Za slovenske otročiče slovenske šole in učeničke, za slovenske ljudi slovenske kancelije in uradnike, za slovenske državljane slovenske postave in razglase, — ali je to res prenapeta reč, — ali bodo zavoljo tega res hude zmešnjave navstale? Potem se pa čudimo, da svet že ravno ves po koncu ne hodi in da ravno že ni razpadel. Slovenci hočejo, da bi se njih ljuba mladina ravno po tem potu podučevala, kakor pri vseh drugih narodih; — Slovenci hočejo, da bi uradniki z njimi po slovenski obravnavali in jim pošiljali pisma v domačem jeziku, kakor je minister Belkredi že davno ukazal; — Slovenci hočejo, da bi se jim postave dajale v slovenski besedi, kakor jih dobivajo vsi narodi. Zato Slovenci plačujejo ravno tiste davke, nosijo ravno tista bremena, dajejo svoje sinove v ravno tisto

vojsko, prelijajo svojo kri za ravno tistega cesarja in domovino, ravno zavoljo tega pa jim je presvitli cesar obljubil ravno tiste pravice, in jih oklical za svoje enakopravne podložnike. Vsemu temu kljubu ne živimo še narodnih svojih pravic. Pobjljšalo se je pa vendar že nekaj in novo leto bode še bolje. Prosti naš narod se zbuja in zaveda narodnosti svoje, ne poganja se več tako močno za ptuji jezik v domači šoli, — posebno so naši gospodje župani in svetovavci že večidel se zmodrili in se potezajo za domačo besedo v šoli in uradu, — naši domorođci napravljajo uradna svoja pisma že večidel v slovenskem jeziku, — naše gostivnice in kavarne se tudi preobračajo na domačo stran in si naročujejo časnikov, ki njih gostom donajajo novice v domači besedi, — uradniki že jemljejo slovenske vloge in jih rešujejo v ravno tem jeziku, — naši deželni zbori se večidel po slovensko obnašajo v besedi in politiki, — in visoka vlada, ktera se na vse druge strani tako moško obnaša in krepko napreduje, bode gotovo tudi zastran narodnosti nam dane obljube mož — beseda. Zatorej prinese nam novo leto narodne naše pravice!

Pričakujemo od novega leta:

Da nam prinese veliko veliko denarjev. Že dostikrat je „Slovenec“ omenjal, kam da smo jo od leta 1848 zabredli, državni naš dolg je narastel do 3000 milijonov goldinarjev, naše obresti znašajo eno leto več kot 150 milijonov gld., davki in plačila so poskočili več kot za polovico, zraven pa vendar še za državne potrebe vsako leto zmanjkuje okoli 100 milijonov gld. Mislili smo, da bo od leta 1848 naprej vse veliko boljši, saj imamo ustavo ali konstitucijo in saj so zdaj kmetje sami svoji gospodje svojega posestva in prosti od robe, desetine in drugih davščin. Pa ne jezite se na ustavo, ona za vse to nič ne more, — le na to se jezite, da so nam

ustavo le nekaj malo časa pokazali, potem pa od l. 1852 do l. 1860 čisto spet vzeli od l. 1860 do 20. septembra pa le navidezno ustavo nam po sili gatili. — Naša državna mašina je preobilno osnovana, preveč plačane gospode potrebuje, državljanom pa, ki bi mogli in bi tudi radi zastoj delali, roke in jezik veže pa tudi preveč vojske na nogah derži. Vojska in uradnijska gospoda se mora znižati in ponižati, posamnim deželam, občinam in ljudem se mora več pravic in opravi izročiti, z državnimi denarji mora se varčno in pametno gospodariti, potem bode gotovo bolje! Že minulo leto se je na vse te imenovane strani obrnilo na bolje, zatorej je sedanje ministerstvo že tudi milijone prihranilo in marsiktero breme že zlajšalo. Prihodnjč bode še več storilo, prihranilo še več denarja, odperlo in poiskalo kupčiji in obertniji še več potov; novo leto nam potem prinese gotovo denarja. — Pričakujemo od novega leta pa še:

Da nam prinese pravo ustavo in svobodo.

Imeli smo od 26. februarja do 20. septembra ustavo in svobodo le na videz. Mi takraj Litave smo imeli državni zbor in deželne zборе, ki so veliko in lepo govorili, pogostoma se zbirali in dolgo zborovali, veliko veliko denarja snedli, — opravili pa za pravo srečo, blagostanje in napredek sila malo. Unkraj Litave pa se ustave, ako ravno so je navajeni že čez 800 let, imeli niso, tam je bilo obsedno stanje, vojaška postava in — mertvaška tihota! Kako se je ubogim vrednikom federalističnih časnikov godilo, pričajo ječe, železje in kazni.

Pa svitli cesar je zaklical: „Odperta in prosta je pot“, — in že hodijo deželni zbori unkraj Litave po tej odperti in prosti poti. V Zagrebu, Pešti in Kološu zborujejo poslanci in iščejo, kako bi se napravila ustava za raznojezično Avstrijo pripravna in vsem

Besednik.

Graško vseučilišče in Slovenci.

Od Savine 25. decembra 1865.

Ustanovnik graškega vseučilišča je, kakor je znano, viši vojvoda Karol. On je bil gospodar vojvodin: štajerske, koroške, kranjske in grofije goriške. Torej je vsem tem pokrajinam namenil graško vseučilišče. To poterja tudi ustanovno pismo, v katerem med drugim pravi: „ . . . Universitatem in nostra civitate Graecensi, Styriae metropoli, eum in finem instruere et erigere intendimus, ut — qui plures easque ampliores diversarum nationum et linguarum provincias. . . Najobilniši pa so gotovo bili Slovenci že tedaj, kakor sedaj, v notranji Avstriji, ker goriška grofija ni še vendar bila tako poitalijančena, kakor sedaj, in tudi v koroški vojvodini bil je še slovenski življenjski močnejši, kakor dan danes. Blagi viši vojvoda je Slovence vendar za narod spoznal, izneverjeni Blagatinski pl. Kaiserfeld nas pa zaveržljivo ima samo za „Stamm“; po takem pa se tudi ne sme od štajerskih Nemecev reči, da so narod, temuč da so tudi le samo „Stamm.“

deržavi več podložnikov nenemških kakor nemških, ker pravi: „Plures easque ampliores diversarum nationum et linguarum provincias.“ Najobilniši pa so gotovo bili Slovenci že tedaj, kakor sedaj, v notranji Avstriji, ker goriška grofija ni še vendar bila tako poitalijančena, kakor sedaj, in tudi v koroški vojvodini bil je še slovenski življenjski močnejši, kakor dan danes. Blagi viši vojvoda je Slovence vendar za narod spoznal, izneverjeni Blagatinski pl. Kaiserfeld nas pa zaveržljivo ima samo za „Stamm“; po takem pa se tudi ne sme od štajerskih Nemecev reči, da so narod, temuč da so tudi le samo „Stamm.“

V onih časih, kedar je bilo graško vseučilišče vstanovljeno, bil je podučivni jezik latinski. V tem se je tudi uradovalo v cerkvi in deloma tudi v posvetnih uradih. Vseučilišče je dobivalo svoje učence večidel iz šol duhovnih, — jezik latinski je bil tedaj v Evropi znanstveni jezik in nemški še premalo izobražen za podučevanje raznoverstnih vednosti. Blagi ustanovnik ni mogel torej drugega jezika za podučevanje vpeljati; zraven tega je tudi vseučilišče izročil Jezuitarjem, kteri so jezik katoliške cerkve tudi rabili na učilnih stolicah. Temu ni še več, kakor pol stoletja, da se je na

graškem vseučilišču začelo v nemščini učiti. Cerkveno pravo, celo naravo — in modroslovje, dalje računske znanosti so se še nedavno predavale v latinščini.

Še le pred kakimi 30 leti je obveljal nemški jezik izključljivo razun bogoslovja. Učeni Biwald, Ješovnik, Gmeiner in Likavec so še učili fiziko, matematiko in filozofijo latinski. Ustanovnik vseučilišča je gledal pri ustanovitvi na „bonum publicum“ (kaj je k občnemu pridu?). Ker se časi spreminjajo in nastopajo z novimi nove potrebščine, so tudi tu marsiktere spremembe potrebne. Gotovo bi še danes graško vseučilišče latinsko bilo, ako bi se ne bil nemški jezik vpeljal v nemško-slovanskih deželah kot uradni in občevaljavni jezik.

Kako da je nepraktična ta vpeljava, pokazalo se je kmalo; in sedaj, ko se začena v Avstriji decentralizacija, tudi ne bo treba enega edinega uradnega jezika. Občine so prevzele dosti javnih opravil, in, akoravno še vedno nemščino tolčejo nekteri župani, izpodili jo bodo vendar skoraj okrajni zastopi — občinska parlamentarnost. „Bonum publicum“ bode zahteval rabo slovenskega jezika. Treba se ga bo tedaj učiti, zlasti pa ga bodo morali popolnoma znati tisti, ki bodo vprihodnje stali na čelu javnih ura-

narodom, kraljestvom in deželam pravična. Gotovo se nadjamo, da ne bodo narodi unkraj Litave svojih strun preveč napenjali, da ne bodo ničesar tirjali, kar bi bilo veseljni državi v škodo in pogubo, — gotovo se nadjamo, da bodo zmerni in pravični in oddali na centralno ali središčno vlado toliko, kolikor je treba, da ostane Avstrija edina in mogočna. Tako si bodo ohranili starodavno svojo ustavo, ktera je v resnici svobodna in ne pozna niti oktrojiranja niti birokracije; — po tej ustavi pa se bode naša ustava preuredila, in odpade tudi za nas oktrojiranje in birokracija na vse čase, mesto teh pa dobomo ustavo, ktero so si napravili narodi sami s svojim vladarjem, dobomo samoupravo posamnih dežel, županij in občin in sijalo nam bode solnce prave in resnične svobode. — To blago delovanje se je ravno pričelo in bode se, kakor se kaže in česar se nadjamo in želimo, to leto srečno do konca dognalo, da cela Avstrija dobi novo pa boljšo, bolj primerno in svobodno ustavo.

Narodne naše pravice — veliko denarjev — pravo, svobodno ustavo naj nam prinese novo mlado leto! K temu pomagajmo vsi — k temu pomagaj nam Bog! Dobro novo leto!

Novoletno voščilo

Slovenec na Beneškem,

poslano iz Kobarida pri Soči.

Predragi nam bratje Slovenci!

Voščimo Vam prav iz serca vse dobro, ktero Vas more osrečiti „v duhu in resnici“!

Voščimo Vam torej skerbnih in učenih oznanovavcev sv. vere, ker „brez vere ni mogoče Bogu dopasti“, ali srečnemu biti.

Voščimo Vam pa takih oznanovavcev, kateri niso samo za se učeni, ampak so tudi za Vas vse, da Vam bodo mogli v Vašem lepem slovenskem jeziku razkladati evangeljske resnice in popevati hvalo Bogu; „zakaj velik je Gospod in velike hvale vreden“, ker „je v pričo narodov razodel pravico svojo“!

Voščimo Vam, da bi Vaše slovenske duhovnije ne bile več, kakor do sedaj, v nekterih krajih, podložne laškim kapelanom, vikarjem ali župnikom, od katerih se more reči, da „usta imajo, pa ne govorijo“, da „ušesa imajo, pa ne slišijo“ — slovenskega jezika!

dov. Na graškem vseučilišču, ktero je ustanovljeno za notranjo Avstrijo, mora se tedaj prestvariti stolica slovenskega jezika, da se ne bode učila samo suha gramatika ali slovnica, temuč da bode uk slovenščine znanstven.

Ali ne samo to, da se jezik zna, je že zadosti, marveč morajo se tudi v jeziku, v katerem razna opravila izvršujemo, vede učiti, s kterimi hočemo narodu koristiti. Zato bode treba napraviti posebne stolice za nekatere pravoslovne predmete, posebno za pozitivno pravo, dalje za praktično zdravilstvo. Na modroslovni fakulteti bode se morala jezikoslovna stolica izročiti možu, kateri bode znal svoje poslušavce vaditi v prestavi gerških in latinskih klasikov v slovenščino, in dobro umil primerjajoče jezikoslovje. To tirjati imamo pravico Slovenci na Štajerskem, Koroškem in Kranjskem, in upamo, da narodni poslanci bodo se krepko poganjali, da jo tudi dosežemo. —

(Konec pride.)

Voščimo Vam prav obilno rodoljubnih domačih duhovnih pastirjev, ker „za ptujim (pastirjem) ovce ne gredó, temuč beže od nje-ga, ker ne poznajo ptujih glasov“!

Voščimo Vam tudi — ker je hudo biti „semper discentes, et nunquam ad scientiam veritatis pervenientes“ — take šole, v kterih bi se mogli Vaši gospodje „kleriki“ poleg družih naukov tudi Vašega jezika dobro naučiti!

Voščimo Vam poslednjič — ker Videm noče in ne more za malo Slovencev slovenskih šol napraviti (izgovarjaje se: „ad quid perditio hæc?“) — toliko serčnosti in sreče, da se ločite Lahov pa pristopite k svojim slovenskim bratom na Goriškem, kateri bodo serčno radi cerkveno (in politično) zvezo z Vami sklenili. Bog Vas sprejmi, ljubi bratje! Da se skorej vidimo!

Razpor in sprava med Hrvati.

A. D. iz Kranjskega.

Ker smo v „Slovenec“ že govorili o hrvaških fuzijonistih ali, kakor oni sami sebe imenujejo, o „narodno-liberalni“ stranki, moramo tudi od nasprotnikov njihovih, ki so si ime „samostalno-narodna stranka“ naredili, kaj spregovoriti in povedati, kako in zakaj so se bili narodni svobodnjaki ž njimi spali in kako so se zdaj zopet ž njimi poravnali. Ta reč je v mnogem oziru tudi za nas Slovence imenitna, torej mislim ž njo čitateljem „Slovenčevim“ ustreči. — V poprejšnjem svojem spisu razodel sem svoj strah zaradi sprave z Madjaroni, da se ne bi rodoljubi hrvaški prevarili in hrvaški avtonomiji in samostalnosti na škodo z Madjaroni se pomirili. Ali, kakor se kaže, se je, kar to zadeva, bolj bati nasprotne stranke, dasiravno si je ime „samostalno-narodne stranke“ prisvojila. Njen kolovodja je namreč bivši dvorni kancelar pl. g. Mažuranič, ki je, kakor je obče znano, v svoji visoki službi tako plesal, kakor mu je g. Šmerling godel in za avtonomijo trojedne kraljevine tako malo se brigal, da je bil, kakor „Pozor“ piše, pod njim zadnji čas nekdo za profesorja na zagrebško učilišče poslan na temelji „begutachtunge des Pfarrers von Ottakring“, ker si je bil beški „Unterrichtsrath“ tega gospoda za poročevalca izvolil, dasiravno mu je morda hrvaška dežela tako malo znana ko kitajska. Razun tega so privrženci te stranke vsi c. k. oficirji in uradniki, kterih je čez 80 na deželnem zboru, ki delajo to stranko ne samo mogočno, ampak tudi sila nevarno. Ako se ne motimo, spravili so pravi zastopniki naroda hrvaškega ravno zavoljo tega Madjarone na svojo stran, ker so se bali, da jih bi sicer mogočna Mažuraničeva stranka v deželnem zboru majorizovala. Na očitanje, da so s tem domovino izdali in Madjaroni postali, odgovoril je „Pozor“ v svoje stranke in svojem imenu, da je bil vedno za pravo avtonomijo in samostalnost trojedne kraljevine prosto od Beča in od Pešte, in tak hoče tudi vselej ostati in ni za las od tega odstopiti, dokler ga ne bo spet tista avtonomna gospoda zadušila, ki ga je bila že enkrat ad majorem avtonomije gloriam zadržala. Od „Pozorove“ fuzijonistiške ali narodno-liberalne stranke se torej ni bati, da bi si dala pogaziti tisto zlata vredno samostalnost, ktere razun Nemcev in Madjarov še vsi drugi avstrijski narodi tako milo pogrešajo; od „Pozorašev“ ni se bati, da bi svoje stare, svete pravice v februarškem „reichsrathu“ vtopili, ali da bi svoj deželni zbor, ki je zdaj popolnoma vrstnik peštanskega, v neznatni, provincijalni zborič, v — ekspozituro samostalnega ogerskega zbora ponižali. Veliko bolj se je bati nasprotne, samostalno-narodne stranke, ki je za Šmerlinga pokazala, kako zna v kljub vsej svoji slavni prošlosti plašč po vetru obračati ne oziraje se na občno mnenje naroda svojega.

Načela njenega programa, kterega se hoče vprihodnje držati, so naslednja: 1. Ohranjenje edinstvenega obstoja vkupne monar-

hije avstrijske kot vevlasti. 2. Načelno priznanje skupnih zadev. Za njih skupno ustavno razpravljanje 3. Sklepajoče zastopstvo vkupne monarhije, v temeljeno na ravnopravnem zastopanju vseh na to pozvanih faktorjev, in skupna temu zastopu odgovorna vlada. Za izdelanje k temu potrebnih postavnih osnov ima se 4. Iz zbora trojedne kraljevine brže, ko je moč, deputacija do Nj. veličanstva poslati, da bi se tam, — v porazumljenji z enako deputacijo ogerskega zbora, ako je to Nj. veličanstvu in ogerski deputaciji za voljo, — skupne državne zadeve kakor tudi ustroj skupnega zastopa in skupne vlade ustanovile in določile in z zaupniki krone dotične postavne osnove formulirale, držé se pri tem delu ostro tega, kar je sklenil hrvaški deželni zbor l. 1861 o razmerah trojedne kraljevine do ogerske krone, potem vedno pred očmi imaje ustavnost, samostalnost in avtonomijo hrvaške zemlje in ko pogoj zahtevaje, da se pri oni priliki celokupnost trojedne kraljevine vresniči. 5. Vspeh tega dogovora naj se potem predloži za ustavno rešenje zboru hrvaškemu, a sklep deželnega zbora se ima po ustavnem poti Nj. veličanstvu za najviše potrjenje predložiti. 6. Ako se primeri, da se po tem poti zoper voljo in željo trojedne kraljevine ne bi dalo to vprašanje definitivno (dokončno) rešiti, nimajo se izmed teh v tej zadevi storjenih zbornih sklepov nikaki nasledki v obziru državnega prava te kraljevine izvajati. —

Tako program samostalno-narodne stranke. Slehernemu je razvidno, da je razlika med enim in drugim programom neznatna in da ste v bistvenih rečeh obe stranki vsaj na videz enih misli. Tega tudi „Pozor“ tajiti ne more, vendar pa pravi, da on in stranka njegova k temu programu pristopiti ne moreta, ker je tako nedoločen in nejasen, da se v njem lahko skrivajo avtonomisti ali pa tudi trdovratni centralisti; kako lahko bi torej iz njega — reichsrath redivivus svoje roge pomolil, ki je tudi trdil, da skupne zadeve v ustavni formi razpravlja. — Da bi se to prav lahko zgodilo, sklepa „Pozor“ tudi iz tega, ker si je samostalno-narodna stranka „Domobran“ za svoj organ izbrala, ki je do zadnjega časa Šmerlingovo centralizacijo zastopal in v sedanji deželni zbor same reichsrathiste spraviti si prizadeval. Razun tega stoji na čelu tej stranki pl. g. Mažuranič, ki je na zadnjem deželnem zboru čisto sam za reichsrath glasoval. On se bo gotovo potezal za oktobersko diplomu in februarški patent, da bi se tako z enim mahom rešil dualistov in fuzijonistov. Da bi se g. Mažuranič tedaj za federativno idejo boril, to se zdi „Pozorju“ skorej nemogoče. Kajti on, ki ni v svoji visoki službi nič storil za celokupnost domovine svoje, bo gotovo še manj storil za zedinjenje dežel česke krone ali za zedinjenje — na sedem zborov raztrganih Slovencev v eno politično telo ali vsaj v nekterih zadevah v en občini zbor. G. Mažuranič je in ostane centralista. Njegovih misli so tudi birokrati, ker jim le v centralizaciji pečenska diši. Ker se pa birokracija ničesar toliko ne plaši, ko sloge in sprave narodov, zato je tudi Mažuraničeva samostalno-narodna stranka zoper vsako še tako malo zvezo in združenje z Ogersko.

(Konec pride.)

Avstrijsko cesarstvo.

Δ▽ Iz Dunaja. (Voščilo dopisnikovo. Kaj kaj delajo naši nasprotniki? O Čehih, Strosmajerju „Zukunft“ in „Slovenec“ nekaj.) Slovenčevi braveji so jo gotovo že ugibovali, kam za Boga da je zginil dunajski dopisnik s svojim rogljatim znamenjem, ktera črna noč ga je vzela, da ni več sluha ne duha o njem. Vem, da nisem znal in ne znam, da jo prav po Kranjsko povem, več kakor hruške peči, ali okoliščine in opravila so bila taka, in zraven še drugih sitnosti toliko,

da sem moral za nekaj časa pero na stran djati in boljših časov pričakovati. In res prišli so, pa tudi stanje se mi je tako spreminilo, da morem zdaj brez spotike za pero prijeto in dragim Slovenčevim bravcem semtertje kake pohlevne lističe pošiljati. Storim pa to koj danes na novega leta dan, da se bode potem tudi lože po versti godilo. „Srečno novo leto! in na zdravje!“ zakličem najprej vsem naproti. Začnem pa naj spet, kjer sem najberže jenjal, pri svojih ljubih centralistih in avtonomistih, ki so mi vsi od Blagatinšekovega Kaiserfelda do dunajskega Avgusta in Naceta (e tutti quanti!) kakor k sercu priraščeni.

Mili bravec! kar sem zadnjikrat rekel o njih, o teh ljubeznivih naših — nasprotnikih, moram reči še zdaj, to namreč, da so ostali, kar so bili in da tudi l. 1866 ne bodo drugačni, t. j. politiki in od danes do jutri (von der Hand in den Mund!), brez programa, brez značaja (namreč političnega), brez rodovitnih idej in praktičnih iznajdeb — pravi politički evnuhi za Avstrijo, kakor so se sami kerstili. Zatorej pa tudi od Slovanov še nič nočejo vedeti, njih pravice in zahteve so jim smešne, kakor so jim bile prej; le čez Litavo radi še semtertje zaljubljeno kaj pokukajo in Ogrom prijazno pošeptajo, rekoč: „Mi vam to in to pre-pustimo, če . . . naš „reichsrath“ (ožega ali širjega, to je vse eno!) priznate.“ Ker pa Ogri niso slepe kokoši in tudi nimajo ženskega serca, ter zraven še ktero tudi zoper Schmerlingovo gledišče izrekó, — pa je spet ogenj v strehi in drugi dan potem beremo na vse zgodaj: Vse je zastonj, porazumljenje ni mogoče in ga tudi ne bo. Belcredi in Majláth sta si že v laseh (ravno to je bilo te dni slišati), strune bodo skorej počile in — zgodilo se je, kakor smo vedno prerokovali, pa nas ni nihče slišati hotel! Kdo je Belcredi, kdo Lažansky, kdo so „postavni“ zastopniki, kaj je historičsko pravo? — če nas ni, vse nič ne velja! Naša pravoslednost je edino pravo zdravilo za vse državne rane, kar so tudi nemški zbori tako lepo in soglasno v svojih tako imenovanih adresah poterdili! — Tako še vedno trobijo. — Pa pustimo jih in ober-nimo se nekoliko drugam. Gotovo so zdaj Čehi veseli in ž njimi vsi Slovani, da je svitli cesar njih zaupnico tako blagovoljno sprejel (tudi gališko in istersko) in celo kro-nanje obljubil, na dalje, da bode skorej za gotovo grof Nostic, ki je česki rodoljub, za dež. namestnika, znani Člam-Martinić pa za českega dež. glavarja izvoljen. Na gr. Rothkircha neki ne mislijo več. On tudi ni nič kaj Čehom prijazen. — Tudi škof Strosmajer je že nekaj dni tukaj in obdeluje — političko polje, zlasti pa se trudi, da bi skorej v življenje stopila jugo-slovanska akademija, ki ima zdaj premo-ženja 270.000 gld. Nadjamo se, da mu vse po sreči pojde. — Včeraj je prišel 1. list verlega dnevnika „Zukunft“ na svitlo. Z ve-seljem ga pozdravljamo, če tudi ni velik, kar se nam s konca modro zdi, pa upamo, da se skorej poveča, če ga bode povsod vredno, kakor zasluzi, podpirali. Slovani na noge! — Vašega „Slovenca“ ne ugledam tu skorej nikjer. Da si ga slov. dijaki ne naročajo, da se izgovarjati; ali kje so drugi Slovenci, ki jih je precej na Dunaju in se celo slov. veljakom prištevajo?! — Tu pa naj bo dosti ga danes.

Dežele notranje-avstrijske.

□ **V Celovcu** (K novemu letu kaj. Tukajšnji časniki. Veselica. Vreme). Smuk, pa nam je napočilo rumeno solnčice novega leta. Bog daj dobro, srečno novo leto, kličemo tudi mi s politikarjem našim ter pozdravljamo vse Slovence, ki so blage volje, s preserčnimi besedami: Živili! Slava! in pojemo tudi v novem letu: „Živi, živi duh slovenski, bodi živ na veke!“ in „serč-nost velja!“ Kajti tudi v novem letu nam ne gre rok križem držati in gledati, kako

nam bodo — pečeno tice v usta letele, tega nikakor ne, če smo tudi mirne in blage volje, ker znamja nam kažejo, da se na-sprotniki naši še vedno niso spametovali, dasiravno so dosti priložnosti imeli. Njim enkrat ne gre naša reč v glavo in serce, in če jim tudi gre, godi se to prav počasno in nevoljno. Spolnajte svoje dolžnosti, kliče se vsem vedno naproti. Ali pa tudi vsi ta resni glas poslušajo in po tem de-lajo? Žalibože, odgovarja se nam od vseh krajev, da ne, marveč da se jih nahaja ne malo tacih, zlasti iz visoke, bodisi svetne ali duhovske gosposke, kateri še celó tega glasu slišati, koliko manj po njem delati hočejo (mi mislimo tu samo na politične in narodne zadeve). Tudi pri teh hočemo na vrata terkati in poslušati, ali je kdo, da bi nam jih odperl; kajti jasno je vsakemu, da, če v tej zadevi nočejo nič od svojih dolž-nosti slišati, ne morejo jih tudi potem spol-novati. To ravno pa ni pravo! Plemenitost veže, je glasilo gospóde; naj jim bo torej tudi v narodnih zadevah! —

Vedno hujskanje in psovanje tukajšnjih „Alpenblätter“ (ki mimogredé rečeno od Slovencev kar nič vedeti nočejo in so do-zdaj ž njimi in s slovenskimi rodoljubi skorej tako počenjali, kakor — svinja z mehóm, primoralo je g. Einšpielerja, da je od sodelovanja pri „Draupošti“ odstopil; stan in čas mu ne dopuščata s takimi časnikar-skimi rokovnjačarji kavstati se. Vendar pa bode „Dr. P.“ v poprejšnjem, Slovincem prijaznem duhu vredovana, kar tu vsem bravcem v tolažbo naznanjamo. Kar so ti celovski časnikarji počenjali, sramota je, da je večje ne more biti, zlasti za nemško „kul-turo“, na katero se vedno pozivajo, ki je pa v resnici trohice nimajo! S takimi Nemci ni tudi lahko porazumljena pričakovati. — Zadnji večer starega leta je bila v tu-kajšnji čitavnici kaj prijetna veselica. Zbrali so se namreč domoljubi, kolikor jih more in partibus infidelium biti, in napravili sreč-kanje in tombolo, ki ste precej dobička ver-gle, zraven pa so se kratkočasili z veselím petjem in pogovori, tako da je bilo že pre-cej pozno, ko se je vesela družbica v vza-jemnim: Bog daj dobro novo leto! poslovila. — Vreme je lepo in suho, tako da bo že kmalo vode primanjkovalo.

Iz Negove. J. F. (Začnite slovenski uradovati!) Že večkrat je bila po časnikih želja in krvava potreba razodeta, naj bi se Slovincem slovenski spisavala raz-lična pisma od častitih župnij. Toda vse spava ali spanje nezavedne ustave ali pope-čiteljskega slavnega razgлася, ki veva: da se mora v tistem jeziku uradovati in pisati, ktereга ljudstvo umi in govori. — Od kod to? Menda nekteri gospodje mislijo to le: „Dosehdob nam še nobena postava ne ve-leva takó pisati pisma — vsaj duhovnu ne!“ — Ko so me izmed Nemcev med mile Slo-vence prestavili, ni stalo v dekretu: Odseh-dob moraš slovensko pridigovati, spoveda-vati, itd. Gotovo se je že to samo po sebi umilo, in, ako bi napačno delal, bi imeli me za prismodo, kar bi zares tudi za-sluzil. — Pisatelj teh verstic misli tako, in menda vsi poštenjaki ž njimi: Bog je prva postava, ki nas je po majki Slavi učil mo-liti in govoriti; ako tedaj On tako hoče, kdo se bo predrznil mu nasprotovati? Druga je presvitli car sam, kateri je premilostljivo spoznal pravilo, da je zastonj zamorca umivati, — naj torej vsakemu svoje bode: Slovincu slovensko, Nemcu nemško, itd. Enaka bre-mena, enake pravice, ravnopravnost v vseh rečeh. Slavni Belcredi jih je ponovil in razglasil.

Knezoškofijsko redništvo ne more v tej reči naravnost zapovedovati, saj mu je za-dosti znano, ali vsaj biti mora, da je še dovolj starokopitnežev in misli si: Qui po-test capere, capiat: Kdor je zmožen, naj spisuje! Dokaz temu je slavni z neizrekljivim veseljem sprejeti razglas o duhovnem imeniku labodske vladikovine, po katerem naj se vsak lastnoročno podpiše, kakor svoje

ime v imeniku natisnjeno imeti želi, in ki se je še le potem izcimil, ko se je živa želja po več dekanijah slavnemu redništvu razodela in svojo sposobnost pokazala. — To isto, kakor so se slavni prvaki naroda našega milega iz ljubezni do njega budili in dra-mili, podučevali, ukljub vsej protivnosti in sili, velja torej tudi o tej reči in nam veva Bog in narava, car in njegov ukaz. Da je še dovolj starokopitnežev, je žalostna pa gola resnica, česar se bode ves svet prepričal o prihodnjem duhovnem imeniku la-bodske vladikovine, ako se ne vredi brez ozira na lastnoročne podpise praviloma, kar je zavoljo doslednosti svetovano in neob-hodno potrebno, da se zaničljivemu pomilo-vanju v okom pride.

(Konec pride.)

Iz Loke 26. dec. 1865. (Kako se v loški dekliški šoli uči? Opazka tistim, ki so drugači sporočali.) Ne davno, je v „Slovincu“ počil glas, da naše, zlasti dekliške učilnice nimajo večjave v oziru na-rodneга duha. Da se naše deklice v šoli ne podučujejo v narodnem duhu — v domači besedi, ni skoz in skoz resnica. Priča tega je zdanje majhino število učenk v 4. razredu proti številu poprejšnjih let, ko so se otroci le v nemškem duhu podučevali. Kolikokrat se med ljudstvom sliši, da zato nočejo starši več svojih hčerk v naš 4. raz-red pošiljati, ker se v taistem nič nemščine ne učé! Torej jih pošiljajo rajši ali na Ko-roško ali v Ljubljano, ker upajo, da se bodo kaj več tam priučile in izurile v nemškem jeziku; ali pa starši na deželi svoje hčerke rajši doma v ljudski šoli obderžé, rekoč: Saj se doma v farni šoli ravno tako uče, kakor v loški poglavitni šoli, — po domače — slovensko. Nočemo preiskovati, ali so taki govori v resnici pametni in ali taki starši v resnici skerbé za pravo izomiko svojih otrok.

Pustimo vse to, pojdimo v dekliško šolo, in poslušajmo tamkaj podučevanje, da se prepričamo, v kakšnem duhu da se ondi mladina podučuje. Kar keršanski nauk — poglavitni predmet za ženski spol — tiče, ni ga ne enega razreda, v katerem bi se dekleta ne podučevala naši; samo v 4. razredu se ka-kih čvetero deklic le zgodbe sv. pisma in sv. evangelja po nemško uči. In če se v ravno tem razredu zraven slovenskega bra-nja, zraven slovenske slovnice tudi nemška slovnica uči, mislim da to ni tako velika pregreha, da bi imele oč. gg. Uršularice pomišljevati, zakaj da se to godi, po prigo-voru: „Kolikor kdo jezikov zna, za toliko ljudi velja.“ *)

Toda, dasiravno sem Slovan za dušo in s telesom, vendar rečem: Kaj bomo pri malih, njeznih deklicah govorili od narodneга duha, saj šole niso zato, da bi jih odgojevali in urili v umne igravke, urne in gibéne ple-savke po glediščih? Govorimo rajši od keršanskega duha, ktereга naj bi se naša mla-dina navzemala, in nam s tem boljšo prihod-njost pripravljala.

Mi želimo, da bi naše šolarce postale pridne in skerbne gospodinje, zveste in bogaboječe služabnice in dekle, da bi sebi in svojemu bližnjemu pospeševale časno in večno srečo. In ravno za to reč se oč. gg. Uršularice na vso moč poganjajo ter se trudijo naši rahli mladini čednost v serce zasajati, in jo osrečiti za ta in uni svet. **) Čast in hvala jim tedaj, da za človeški blagor tolikanj skerbé, akoravno jih spačeni svet sovraži,

*) V Loku menda niso žalibože nič brali Slovenčevega sestavka: „Kolikor jezikov znaš, toliko ljudi velja!“ Vredn.

**) Narodni duh ni — igrati in plesati, tega nihče nikoli ni terdil in tirjal; — narodni naš duh je keršanski duh. Slavjani vsi smo verni in pobožni. Od tega duha tudi pri malih deklicah govoriti, ž njim jih oživljati, to je dolžnost vsake slovenske šole. Zdaj pa prašamo, ktera beseda se njeznih deklic bolj prijema, materna ali ptuja, slovenska ali nemška? Kaj veva postava zastran jezika pri keršanskem nauku? Vredn.

in jim tudi vladani več tako mila, kakor jim je bila.

H sklepu samo še to pristavljamo in rečemo, kar nam mora vsak umen človek potrditi, posebno pa tak, ki je s šolo kdaj kaj opraviti imel: „Lahko je kritizovati, ali težko je prav učiti!“

V Ljubljani 28. decembra 1895. J. Y. (Nekaj iz naše čitalnice.) Jako drago mi je, da Vam v zadnjem dopisu za letošnje leto nekaj prav veselega in res vse hvale vrednega pisati morem. Božične praznike obhajala je naša čitalnica tako blagodušno, da enacega še ni bilo v Ljubljani; podarila se je namreč v nedeljo zjutraj popolna zimska obleka 70 otrokom revnih staršev, namreč 41 fantom in 20 deklicam, da so vsaj mraza obvarovani, kadar hodijo v šolo. Sedem tednov je, kar je sprožila krasno to misel blagorodna gospodičina Julija Orlova, in glej, izpeljala se je s pomočjo blagodušnih naših gospej in gospodičin in darežljivih dobrotnikov tako velikansko, kakor bi človek v tako kratkem času ne bil upati mogel. Kako urno pa so se tudi obračale naše krasotice v zimskih večerih pri delu v čitalnici, kako veselje bilo je gledati pridne delavke, ktere so nam tako lepo pokazale, da ne samo za radost in veselje je naša čitalnica, temuč da tudi milodarnosti so odperta njena vrata.

V dvorani čitalnični pač še nikoli ni bilo videti tako veselih obrazov, kakor ta dan, in res ginljivo bilo je videti, kako so že komaj čakali otročiči, da sprejmejo darove. Po nagovoru g. dr. Vončina sprejel je vsak njemu namenjeno obleko z obuvalom in se podal preobleč se v oblačilnico čitalnično. Med tem zapel je pevski zbor čitalnice tri zборе primerne tej slovesnosti. Ko pride preoblečeno kardelce nazaj, zahvali se g. dr. Bleiweis s krepkim govorom v imenu obdarovancev blagim gospem in gospodičinam, ktere so izdelavale obleko, in vsem dobrotnikom, kteri so pripomogli, da se je izvršilo to delo, in omenja posebno rodbine Orlove in gospodičine Julije Orlove, ktera je prva sprožila to reč. Potem je govoril še g. dr. Orel ter rekel, da le združena moč zamogla je storiti tako velikansko delo. Opominjal je obdarovane otroke posebno k pridnemu učenju, da se tako vredni skažejo dobrote, ktere so ravnokar deležni postali, in na koncu zaklikne: Živile gospe in gospodičine in živili vsi dobrotniki! Živile in živili! donelo je iz mladih ust po dvorani, in gotovo najlepša hvala za ves trud bilo je to.

Potem je dobil vsak otrok še eno štrugo in nekaj jabelk in z veselimi obrazi zapustili smo vsi čitalnico, ktera je bila ta dan res dom veselja.

Naj bi se ponavljal tak dan vsako leto, in naj bi se vkoreninila ta lepa navada tudi po drugih čitalnicah njim in celemu narodu na čast. Marsikteri pa se je prepričal lahko pri tej priliki, da čitalnica je žlahtna naprava, kajti v njej se je rodila misel, ktero bodo blagoslavljalje solze radosti marsikterega poprej v mrazu trepetajočega otročiča ali pa njegovih staršev. Zatorej navdušeno zakličem še enkrat: Slava vsem, kteri so se vdeleževali te blage naprave! Slava!

Ptuje dežele.

Večkrat smo že kaj povedali, kako da Rusi na Poljskem in Litvanskem postopajo in vse, kar ni rusko, zatreti hočejo. Da kaj takega ne moremo odobriti, je znano, ker se ne pogarjamo za nadvlado in gospostvo enega ali drugega naroda ne doma, ne drugod, ampak za enakopravnost in omiko vseh, kar je gotovo najboljša politika in tudi v duhu kerščanstva. Drugači pa drugi Bravci Slovencevi se še gotovo spominjajo litvanskega dež. namestnika Kaufmana in njegovega delovanja. Tudi danes

jim vemo nekaj od njega povedati, kako da ravna in da se ni še nič spremenil. Obiskoval je one dni šole po deželi. Prišedši v mesto Devoltov ukaže v šoli otroke izpraševati. Ker so v tistem kraju le bolj terdi Litvanci naseljeni, uči se zlasti kerščanski nauk po litvanski. To pa ni carskemu namestniku po všeči in rekel je, da mora ljudska šola brez tujih abeced shajati (katekizem namreč je poljski tiskan) in se le ruski učiti. — V Kovnu je pregledavši uradniške imenike rekel: „Kakor vidim, so še vsi tisti uradniki, ki so bili l. 1863 postavljeni, kar je pa zoper mojo voljo. V take ljudi, ki so v tej deželi rojeni, nimam jaz, da odkritoserčno povem, čisto nič zaupanja.“

Nek nemški list piše, da je Rimska s Francosko pogodbo sklenila, po kateri stopi 10.000 vojakov v papežovo službo. Spet od drugod se piše, da je kardinalski kolegij sklenil, da papež Rima ne zapusti, naj pride, kar hoče. Papež je sveti dan pri zaslišbi kardinalov, ki so ga pozdravit in mu srečo vočicit prišli, rekel, da je sedanje stanje Cerkve prav zelo podobno tistemu, ko je Jezus v čolnu na genzareškem jezeru spal, — da pa On nikakor ne spi, ampak budi, in da je zmaga Cerkve neogiblivo gotova.

Poroča se na vse kraje, da ste si naša in francoska vlada kaj dobre in da se sklene menda skorej avstrijsko-francoska zveza. Naš cesar je neki poslal zdaj Napoleonu po knezu Meternihu lastnoročno pismo, v katerem je mlademu cesareviču veliki križ sv. Štefana za božično darilo podelil. Ali je to resnica, ne se ve še za gotovo. Pravijo pa, da Napoleonovo prijateljstvo ni kaj prida vredno in zanesljivo. Da se avstrijskemu poročniku knezu Meternihu v Parizu dobro godi, to je res kaj veselo slišati in mu radi privoščimo to srečo — ali to še ni vse! —

Deželni zbori.

Koroški. V 15. seji je prišlo najprej na versto sporočilo dež. odbora zastran pomanjkanja prostora v bolnišnici. Poročevalec g. Burger je povedal zbornici vse, kar je dež. odbor v tej zadevi storil, zlasti pa da si je prizadeval, da bi si nektere občine svoje bolnice napravile, itd., da pa naposled vendar nič pravega ni določiti mogel, ker so druge potrebe velike, za denar pa gre sila terdo. On tedaj pravi, da je že žadosti, če se zdaj to zbornici samo naznani, s čemur je bila ona tudi zadovoljna. — Drugo, kar je potem na versti, bilo je sporočilo dež. odbora o Železnikovem predlogu, ki zahteva, naj se z italijanskim kraljestvom kupčijska pogodba sklene. Poročevalec g. Canaval razkazuje v daljšem govoru, da, ker pri sedanjih okoliščinah to ni lahko mogoče, pre naredil je dež. odbor predlog tako, da se vse obravnave gledé tega predloga vladi pošljejo s prošnjo, naj ona, če ne gre kupčijske pogodbe skleniti, po drugi poti za koroško obertništvo skerbi s tem, da se popravijo pota in naredé železne ceste, — kar je bilo potem z večino glasov sprejeto. Čudno se nam zdi, kam je za ta predlog imenovani odbor zginil, ki si je bil še celo knezoškofa za predsednika izvolil. Visoko so zleteli, nizko pa obsedeli! Ali ni res? Tretje sporočilo dež. odbora zadeva to, kako naj se obravnujejo proračuni in sklepi računov. Bilo je večidel vse do pikice tako odobreno, kakor je dotični odbor nasvetoval.

Razne novice.

* Pri stroških za razna ministerstva se je m. dec. prihranilo 1,200.000 gld.
* Zaupnici gališkega in isterskega zbora je svetli cesar s posebno blagovoljnostjo sprejel.

* Sremski župan g. Svetozar Kušević misli v samostan iti. Enakih misli smo tu s „Pozorjem“, ki daje vsem političkim grešnikom enak svet, kar smo že tudi o Bachu rekli.

* G. dr. Klaić, dalmatinski rodoljub, ki je bil pod Šmerlingom od učiteljstva odpravljen, stopil je spet v svojo službo v Zadru nazaj. Učenci, mesto, cela dežela — vse je veselo!

* V Zagrebu je umerl major Sabljar, izgledin čuvar narodnega muzeja. Večna mu pamet!

* V Sarajevu v Bosni se bode neki na svitlo dajal pod turškim nadzorstvom „bosanski viestnik“ in „Bosna — se ve da v poveličevanje turške slave!

Drobtine.

Narodno-gospodarstvene. Dunajsko kreditnico je iznenada zadela strela v podobi fin. ministra, ki jej je prepovedal, no-voletnih kuponov delničarjem ne izplačati. Ker je to važna zadeva in so zaupnični oskerbniki vse nekako po svojem delali, malo pa menili se za občno korist, si lahko mislimo, da je na borsi strašen hrup vstal in je cena vsemu padala kakor nikoli. Toda večina ministru pravo daje — in to ravno kaj velja.

Budget ali proračun za l. 1866 se je ravnokar naznanil. Deficit to je, kar primanjkuje, znaša 11 milijonov. Več prihodnjic.

Duhovske zadeve.

Kerška škofija. Č. g. Oman Franc je dobil faro št. Marjeto v ravnini in oskerbljuje tudi faro Sedlice. Č. g. Kramer Karl gre za provizorja v kačjo dolino in č. g. Leder Jan. za kaplana v Terg.

Lavantinska škofija: Umerla sta č. gg. župnika Lobenwein Ant. v Ribnici in Sodija Marka v Šent-Janžu.

VABILO

Pervi list pošiljamo še vsem dozdanjim č. gg. naročnikom, zraven pa še tudi vsem farnim uradom — na ogled, naj „Slovenca“ pogledajo in sodijo, ali je vreden krepke podpore. To pa ni še podpora, da kdo dobiva „Slovenca“ od kakega prijatelja ali od kake čitavnice in ga marljivo in rad prebira: Kdor le količkaj premore, naj si ga sam naroči. Velikaši in bogatini naši, — uradniki, advokati in notarji naši, — gostivničarji, kavarniki in kerčmarji naši, — kje ste, kam pošiljate denarje svoje? Naročujte in podpirajte domače naše časnike? Pustite ptujo, sovražno nam robo! — Gg. učencikov naših še skorej ni nobenega in kteri so prišli, poslali so večidel le polovico naznanjene naročnine. Zatorej naznanjamo, da je za vse naročnike „Slovenčeva“ cena ena in ista, le tistim ljudskim učenikom, ki nam pridobijo in pošljejo celo naročnino zraven svoje še od kakega drugega naročnika, — le tem učenikom dajemo „Slovenca“ za štiri gold. na celo leto! — Znanprej dobiva „Slovenca“ le ta, kdor si ga je naročil ali vsaj za njega pri nas se oglasil. — Pridno se oglašajo č. gg. naročniki, pridno se bodemo pa trudili tudi mi, da prav lepo napravimo „Slovenca!“

Vredništvo.

Dunajska borska 2. januarja 1866.

Novi zlati	4.
Srebro	104.45